

вание способов изобразительного творчества. Она включала проведение комплексов упражнений и игр, занятий по детскому дизайну, направленных на закрепление сформированных умений.

На данном этапе продолжалась работа по выделенным направлениям (художественное восприятие, творческое мышление и др.) с усложнением содержательной стороны заданий.

Для старшего дошкольного возраста также разработано программно-тематическое планирование, которое включает три блока и объединяет комплексы занятий в зависимости от вида дизайна, с которым продолжали знакомство дети в старшей группе (графический дизайн, дизайн среды, дизайн одежды). При этом совершенствование представлений о различных видах дизайнерской деятельности проходило в рамках метода проектов.

Заключение. Необходимость определения методических аспектов формирования системы дизайнерских умений у детей дошкольного возраста обусловлена наличием у воспитанников недостаточного первоначального опыта самовыражения в изобразительном творчестве: возможности реализовать свои замыслы, самостоятельно находить различные способы и средства выражения в целях преобразования окружающей действительности, потребности практики в новых подходах организации творческой деятельности. Поэтому возникает необходимость создания педагогических условий и проведения систематической и целенаправленной работы по формированию системы дизайнерских умений у детей дошкольного возраста в учреждениях дошкольного образования. Разработанная нами методика формирования системы дизайнерских умений у детей дошкольного возраста (4—6 лет) включает два этапа — эмуляционный и созидательный. Оба этапа охватывают четыре основных направления: формирование способов художественного восприятия, развитие творческого мышления и воображения, закрепление навыков работы с художественными инструментами и материалами и развитие проектного мышления. Методике соответствует оригинальное научно-методическое обеспечение процесса формирования системы дизайнерских умений у детей дошкольного возраста, которое включает пособие для педагогов дошкольного образования «Секреты детского дизайна и дизайнерской деятельности в развитии и воспитании детей дошкольного возраста», альбомы с дидактическими играми, направленными на формирование системы дизайнерских умений у детей дошкольного возраста.

Список цитируемых источников

1. Книга, А. Н. Содержание дизайнерских умений детей дошкольного возраста / А. Н. Книга // Содружество наук. Барановичи — 2016 : материалы XII Междунар. науч.-практ. конф. молодых исследователей, Барановичи, 19—20 мая 2016 г. : в 3 ч. / Баранович. гос. ун-т ; редкол.: А. В. Никишова (гл. ред.) [и др.]. — Барановичи, 2016. — Ч. 3.
2. Стецкая, А. Н. Модель формирования дизайнерских умений у детей старшего дошкольного возраста / А. Н. Стецкая // Весн. Гродз. дзярж. ун-та імя Янкі Купалы. Сер. 3 : Філалогія. Педагагіка. Псіхалогія. — 2020. — Т. 10, № 2.
3. Стецкая, А. Н. Детский дизайн как социокультурный феномен / А. Н. Стецкая // Pol. J. of Science. — 2021. — № 38, vol. 2.
4. Учебная программа дошкольного образования (для учреждений дошкольного образования с русским языком обучения и воспитания) / М-во образования Респ. Беларусь. — Минск : Нац. ин-т образования, 2022. — 479 с.

УДК 378

Сушко Ірына Сяргееўна

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Дзіцячы сад № 15 г. Слоніма», Слонім, Рэспубліка Беларусь, sad15s@mail.ru

ЭФЕКТЫЎНЫЯ СРОДКІ МАЎЛЕНЧАГА РАЗВІЦЦА ДЗЯЦЕЙ (З ВОПЫТУ РАБОТЫ)

У артыкуле адлюстраваны вопыт работы па развіцці беларускага маўлення ва ўмовах рускамоўнай групы. Артыкул раскрывае этапы, прынцыпы і асаблівасці працы выхавальніка дашкольнай адукацыі, а таксама эфектыўныя метады, формы работы па кірунку. Прызначана для выхавальнікаў дашкольнай адукацыі, намеснікаў загадчыкаў па асноўнай дзейнасці устаноў дашкольнай адукацыі.

Ключавыя словы: развіццё беларускага маўлення; эфектыўныя метады і прыёмы.

Sushko Irina Sergeevna

State Educational Institution “Kindergarten № 15 of Slonim”, Slonim, the Republic of Belarus, sad15s@mail.ru

EFFECTIVE MEANS OF SPEECH DEVELOPMENT OF CHILDREN (FROM WORK EXPERIENCE)

The article reflects the experience of working on the development of the Belarusian speech in the conditions of the Russian-speaking group. The article reveals the stages, principles and features of the work of a preschool educator, as well as effective methods and forms of work in the direction. It is intended for teachers of preschool education, deputy heads of the main activity, institutions of preschool education.

Key words: development of the Belarusian speech; effective methods and techniques.

Уводзіны. Дашкольны ўзрост з'яўляецца самым спрыяльным перыядам для актыўнага маўленчага развіцця дзяцей. Менавіта ў гэты час адбываецца фарміраванне вуснай мовы і навыкаў маўленчых зносін. Найчасцей роднай мовай дзеці авалодваюць не ў сям'і і не ў працэсе актыўных зносін з блізкімі людзьмі, а ва ўмовах спецыяльна арганізаванай дзейнасці. Ва ўстанове дашкольнай адукацыі ствараецца такое моўнае асяроддзе, якое спрыяе гарманічнаму развіццю дзіцяці, інакш кажучы, характэрызуецца аптымальным развіваючым патэнцыялам. Задача ўскладняецца тым, што многія дзеці не толькі не ўмеюць размаўляць па-беларуску, але і не маюць пэўных навыкаў у аўдзіраванні: не разумеюць мовы. Такім чынам, перад устаноўнай дашкольнай адукацыі, з аднаго боку, паўстае праблема фарміравання двухмоўнай асобы, з другога — існуюць аб'ектыўныя цяжкасці па яе вырашэнні [1, с. 5]. Адною з прычын нізкай эфектыўнасці развіцця беларускага маўлення дзяцей у рускамоўным дзіцячым садзе з'яўляецца тое, што дзіця размаўляе штодзённа з бацькамі, сябрамі, роднымі на рускай мове, толькі 25 хвілін у тыдзень на занятку па развіцці беларускага маўлення выхаванцы размаўляюць на беларускай мове.

Асноўная частка. Асноўнай задачай моўнага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту з'яўляецца авалоданне нормамі і правіламі роднай мовы, якія вызначаюцца для кожнага ўзроставага этапу развіцця іх камунікатыўных здольнасцей. На працягу ўсяго дашкольнага дзяцінства неабходна вырашаць наступныя задачы па развіцці мовы: выхаванне гукавой культуры; узбагачэнне, удакладненне і актывізацыя слоўніка; фарміраванне граматычнага ладу мовы, яе звязнасці пры пабудове разгорнутага выказвання [2, с. 12].

Толькі ў гэтым выпадку нацыянальная мова можа ўвайсці ў штодзённае жыццё дзяцей, стаць сродкам ажыццяўлення розных відаў дзейнасці — гульні, вырашэння практычных задач, успрымання мастацкай літаратуры.

Перш за ўсё трэба вызначыць, якія моўныя навыкі маюць выхаванцы на перыяд нашай першай размовы на роднай беларускай мове. З размовы з дзецьмі адзначаем, што ў іх няма ніякіх навыкаў маўленчых зносін на беларускай мове. Але трэба падкрэсліць, што яны разумелі нашы пытанні. Вось ў такіх размовах, калі асноўная роля адводзіцца выхавальнікам, дзеці без асаблівых цяжкасцей запамінаюць беларускія словы, і ўжо ў наступны раз, калі мы пачыналі гутарку на беларускай мове аб любімых дзіцячых цацках, яны старанна адказвалі таксама па-беларуску.

Работу па развіцці маўленчых зносін дзяцей мы пачалі з таго, што перапрацавалі навукова-метадычную літаратуру па гэтым пытанні, пазнаёміліся з працамі навукоўцаў. Потым стварылі ў групе ўсе неабходныя ўмовы для развіцця жадання дзяцей размаўляць па-беларуску: куток беларускай цацкі, куток кнігі, дзе знаходзяцца і беларускія казкі, вершы, альбомы з карцінкамі прыгожых мясцін Беларусі.

У старэйшай групе аформлены беларускі куток, дзе сабраны беларускія рэчы, гліняныя і ільняныя цацкі, альбомы, якія адлюстроўваюць мінулае і сучаснае нашай краіны. Для работы з дзецьмі папоўнены мікракабінет дэманстрацыйным матэрыялам, дыдактычнымі гульнямі.

Па назіраннях, не ўсе дзеці малодшага дашкольнага ўзросту пры спрыяльных умовах выхавання авалодваюць правільным вымаўленнем усіх ці амаль усіх гукаў роднай мовы, інтанацыйнай выразнасцю (уменьнем перадаваць элементарную інтанацыю пытання, просьбы). Але ў многіх дзяцей пры размове адзначаюцца такія асаблівасці, як няправільнае вымаўленне (ці поўная адсутнасць) шыпячых [ш], [ж], [ч], санорных [р], [л], пропуск некаторых гукаў. Яны недастаткова валодаюць тэмпам маўлення, дыкцыяй, сілай голасу. Таму намі была распрацавана картатэка дыдактычных гульняў і практыкаванняў па выхаванні гукавой культуры мовы. У працэсе правядзення работы па развіцці беларускага маўлення мы адзначылі, што дзеці назапашваюць дастатковы для зносін запас слоў, які змяшчае ўсе часціны мовы. Асноўнае месца ў дзіцячым слоўніку займаюць назоўнікі, якія абазначаюць прадметы і з'явы бліжэйшага асяроддзя, іх дзеянні і стан.

Каб пазнаёміць дзяцей 4—5 гадоў са спосабам утварэння назоўнікаў са значэннем адзінкавасці, прапануем праблемную сітуацыю. На стол кладзём 5—6 бульбін і пытаемся ў дзяцей: «Што гэта?» (Бульба.) Затым кладзем на стол 1—2 бульбіны, задаем тое ж пытанне. Як правіла, дзеці адказваюць: «Бульба». Мы зазначаем: «Тут бульба, тут бульба і тут бульба. Але вось тут ляжыць пяць пладоў, тут два, тут адзін. Як жа сказаць пра іх, каб было зразумела, колькі пладоў бульбы ляжыць на стале ў кожнай кучцы? Як іх палічыць?» Можна задаць пытанні і заданні: «Рома, вазьмі тры бульбіны. Колькі бульбін ты ўзяў? Палажы іх ў кошык. Ангеліна, дай мне адну бульбіну. Колькі бульбін ты ўзяла?» і г. д. На працягу ўсяго дня мы з выхаванцамі замацоўваем гэтыя веды ва ўсіх відах дзейнасці. Дзеці на працягу ўсяго навучання актыўна ўжываюць прыметнікі і займеннікі. У малодшым дашкольным узросце ўжо фарміруецца абагульняючая функцыя слова: разуменне і ўжыванне ў мове такіх слоў, як цацкі, посуд і інш. Мы знаёмім дзяцей з беларускімі назвамі прадметаў, з'яў, іх якасцей, дзеянняў праз заняткі па наступных тэмах: «Гульні і цацкі», «Сям'я», «Знешні выгляд чалавека», «У пакоі», «Дзіцячы сад», «Хатнія жывёлы», «Дзікія жывёлы», «Адзенне і абутак», «Садавіна і агародніна», «Прадукты харчавання», «Посуд», «Прафесіі», «Поры года» і інш. Дзеці з цікавасцю слухаюць і задаюць шмат пытанняў па гэтых тэмах.

Намі распрацавана картатэка дыдактычных гульняў і практыкаванняў па развіцці слоўніка выхаванцаў. Вырашаючы першую задачу па авалодванні слоўнікамі, мы паступова пераходзім да фарміравання ў дзяцей асноўных граматычных форм: множны лік, вінавальны і родны склоны назоўнікаў, памяншальна-ласкальныя суфіксы, цяперашні і мінулы часы дзеясловаў, загадны лад. Аднак далёка не ўсе дзеці могуць дапасаваць словы ў родзе, ліку і склоне. У дашкольным узросце праяўляецца імкненне да ўтварэння новых слоў, што тлумачыцца творчым засваеннем багацця роднай мовы. Дзецьмі засвойва-

юцца навывкі гутарковага маўлення. Яны адлюстроўваюць свае думкі простымі і складанымі сказамі. Аднак з-за асаблівасцей сітуацыйна-дзелавой формы зносіна, якая ўласціва выхаванцам, маўленне іх сітуацыйнае, у ім пераважаюць экспрэсіўныя выразы.

Вялікая роля ў далучэнні дзяцей дашкольнага ўзросту да родных беларускіх традыцый адводзіцца выхавальніку. Знаёмства дзіцяці з самага ранняга ўзросту з роднай мовай, літаратурай, фальклорам, народнай песняй, музыкай, гульнім спрыяе глыбокаму выхаванню духоўнасці, усебаковаму гарманічнаму развіццю.

У сваёй педагагічнай дзейнасці мы кіруемся дыдактычнымі прынцыпамі:

– гуманізму. Ва ўсіх відах дзейнасці на працягу ўсяго дня накіроўваем сваю працу на ўменне стаць на пазіцыю дзіцяці, улічыць яго пункт погляду, не ігнараваць яго пачуцці і эмоцыі, а таксама арыентавацца на высокую агульначалавечыя паняцці — любоў да сям'і, роднага краю;

– дыферэнцыяцыі. Кожны свой крок накіроўваем на стварэнне аптымальных умоў для самарэалізацыі кожнага дзіцяці з улікам яго ўзросту, назапашанага вопыту, асаблівасцей эмацыянальнай і пазнавальнай сфер;

– энцыклапедычнасці. Кожнае дзіця жыве сярод людзей і прадметаў, успрымае свет цэласна, таму ведае, якія мы, дарослыя, перадаем яму, павінны быць з розных галін: пазнанне навакольнага свету, маляванне, аплікацыя і інш.;

– гістарызму. Знаёмства дзяцей з паняццямі мінулага (даўным-даўно) і сучаснае (нашы дні). У групе існуе беларускі куток, дзе мы знаёмім дзяцей з мінулым нашага народу, роднай прыродай беларускага краю і інш.;

– інтэгрэтыўнасці. Гэты прынцып рэалізуецца ў супрацоўніцтве з сям'ёй і разглядаецца як фактар стварэння эмацыянальнага дабрабыту дзяцей у нашай групе [2, с. 8].

Разгледзім прыклад фрагмента занятку для дзяцей старэйшай групы, праграмы змест якога ўключае знаёмства з наступнымі словамі: цукар, цукерка, пячэнне, абаранак, пернік, смачны, салодкі. Для занятку было падрыхтавана абсталяванне для гульні «Гастраном». Занятак пачынаем з чытання ўрыўка верша М. Чарняўскага «Гастраном». Чытаючы ўрывац, паказваем на адпаведныя рэчы ў «краме», пытаемся ў дзяцей: «Як называецца крама, у якой прадаюць прадукты харчавання?», «Ці ходзіце вы з матулямі ў гастраном?», «Што вы там купляеце?», «У вершы, які вы праслухалі, гаворыцца, што ў гастраноме прадаюцца абаранкі і цукеркі. Хто іх пакажа?» (дзеці паказваюць.) Зноў пытаемся: «Гэта што? А гэта? Абаранкі вельмі смачныя, усе дзеці іх любяць. Якія абаранкі?» (Смачныя.) «Як сказаць пра цукеркі?» (Яны салодкія.) «А што яшчэ вельмі смачнае і салодкае прадаецца ў гастраноме?» Паказваем цукар і пернікі, называем іх, прапануем паўтарыць гэтыя словазлучэнні: цукар салодкі, пернікі смачныя. Пры вымаўленні слоў «цукар» і «цукеркі» падкрэсліваем інтанацыйна падабенства слоў, а потым пытаемся ў дзяцей: «Чаму называецца цукерка?» (Таму што яна з цукру.) «Пра што яшчэ можна сказаць, што яно смачнае?» (Пячэнне.) Дзецям вельмі падабаецца такая гульня-занятак. Адною з частак занятку з'яўляецца гульня «Вызначы на смак». Усе з задавальненнем адгадваюць прадукты харчавання. На наступны дзень у правядзенні сюжэтна-ролевай гульні «Гастраном» у большасці дзяцей не існуе цяжкасці ў называнні гэтых слоў.

Праз літаратуру знаёмім дзяцей з уласцівымі беларускімі зваротамі: пятах-чабятых, курачка-сакатушка, лісіца-хітрыца, муха-пяюха, каток — залаты лабок, гусак Шыпун і індэк Балбатун, казачнік Бай, жаба ў каляіне, Коця, вожык Тупцік і інш. Дзеці з задавальненнем слухаюць і паўтараюць гэтыя словы, што ўзбагачае іх слоўнік запас. Знаёмім выхаванцаў з асаблівасцямі гукаў беларускай мовы, развіваем здольнасці ўжываць словы ў правільнай граматычнай форме.

Вядучую ролю ў азнаямленні дзяцей з беларускай мовай выконвае знаёмства з беларускім фальклорам, а таксама лепшымі класічнымі творамі для дзяцей. Таму ў сваёй працы асноўную ўвагу накіроўваем на праслухоўванне, паўтарэнне беларускіх народных калыханак, песенак, забаўлянак, кароткіх вершыкаў. Дзеці з цікавасцю заўсёды слухаюць і паўтараюць. Усё гэта суправаджаецца адпаведнымі зместу дзеяннямі (закалыхваннем лялек, плясканнем у далоні, прытупваннем, падскокамі, паўтарэннем гукаперайманняў, асобных слоў, выразаў і г. д.). Напрыклад, прыносім цацку коціка, паказваем яе дзецям, дапамагам прыпомніць, як коцік варочка: («мур-мур»). Затым чытаем калыханку, пытаемся, што пра коціка раскажа Максім. Чытаем калыханку, замяняючы слова «дзіцятка» на імя Максім. Просім паказаць, як ён будзе спаць. Той складае ручкі пад шчочкай, нахіляючы галоўку ўбок, і заплюшчвае вочкі. Чытаем некалькі разоў пра коціка з дзецямі, якія прымаюць удзел у занятку. Кожнае дзіця з нецярплівацю чакае, калі пра яго раскажуць, і ў той жа час з цікавасцю сочыць за тым, як раскажываюць пра іншых дзяцей. Мы па-ранейшаму абуджаем цікавасць дзяцей да прагаворвання асобных слоў і радкоў вершаў. Такія заняткі вельмі падабаюцца дзецям і пакідаюць след у душы і памяці кожнага з іх.

Расказванне невялікіх па змесце казак з інсцэніроўкамі аблягчае дзецям іх успрыманне і разуменне, заахвочвае да паўтарэння слоў, выразаў, песенак. Напрыклад, разыгрыванне беларускай народнай забаўляніцы «Кую, кую ножку» з дзецьмі 3—4 гадоў. Перад сабой ставім мэту выклікаць цікавасць у выхаванцаў да слухання забаўляніцы на беларускай мове, заахвоціць да выканання названых у забаўляніцы дзеянняў, паўтарэння асобных слоў. Перад дзецьмі лялька ў беларускім убранні, малаточак. Звяртаемся да дзяцей: «Паглядзіце, якая прыгожая ў нас лялька», — падкрэсліваем голасам слова «лялька», дзеці паўтараюць яго, — лялька вельмі любіць танчыць. Толькі ў яе чаравічкі парваліся. Трэба іх адрамантаваць, падкаваць, давайце ёй дапаможам». Чытаем забаўлянку: «Кую, кую ножку, паеду ў дарожку». (Імітуем падбіванне чаравічка малаточкам.) «Трэба ножку падкаваць, каб умела танцаваць». (Лялька «тан-

чыць».) Чытаем забаўлянку яшчэ раз. Пры чытанні праз дзень-два дзеці ўжо выконваюць усе дзеянні. Прапануем: «Коля, зрабі ляльцы “кую, кую ножку”». Працягваем малаточак. Маўленчая сітуацыя, якая складаецца ў час занятку, дазваляе дзіцяці зразумець наш зварот. Мы заахвочваем да вымаўлення слоў забаўлянку. Дзеянне выконваецца па чарзе ўсімі дзецьмі.

Гульнявая дзейнасць з’яўляецца вядучай у дашкольным узросце, таму у групе надаецца значная ўвага разнастайным відам гульняў: развіваючым, дыдактычным, народным, гульням-драматызацыям, гульням-забаўлянкам [3, с. 34]. Складзены картатэкі дыдактычных гульняў і практыкаванняў па развіцці звязнай мовы, выхаванні гукавой культуры мовы, развіцці слоўніка, гульняў і практыкаванняў па фарміраванні граматычнага ладу мовы. Праз гульню значна лягчэй зразумець няпростыя законы мовы, а значыць, навучыцца яе (мову) паважаць, любіць, берагчы. Добра арганізаваная гульня даводзіць разумовую і эмацыянальную актыўнасць дзяцей да такога ўзроўню, якога ніколі не бывае пры звычайным навучанні, бо яна аб’ядноўвае мэту, дзеянне, вынік, мабілізуе веды і ўвагу, прыцягвае да ўдзелу нават пасіўных дзяцей. Сочачы за гульнёй, дзеці актыўна ўдзельнічаюць у працэсе даследавання (пошук—рашэнне—доказ). Такая гульня дае магчымасць ліквідаваць няведанне, працаваць над сказаным граматычным матэрыялам, моўнымі загадкамі і слоўнымі парадоксамі, дапамагае пераадолець стомленасць, няравную перагрузку (пры напружаным выкарыстанні рэзерваў памяці, уяўленняў, апэратыўнасці, эмацыянальнасці), няўпэўненасць у сабе і празмернае самалюбства, зусім натуральным з’яўляецца жаданне перамагчы. Дзеці паказваюць свае здольнасці, раскрываюць адораннасці праз гульні-драматызацыі, рэжысёрскія і сюжэтна-ролевыя гульні. Пры правядзенні такіх гульняў-драматызацый, як «Гусі-гусі», «Пастух і статак», «Воўк і авечкі», «Рэдзька», дзеці заўсёды ўключваюцца ў дыялог паміж гаспадыняй і гусямі, пастухом і воўкам і г. д. Яны засвойваюць жывое беларускае слова і стараюцца выказаць гэты ўсё ўслых.

Народная творчасць садзейнічае авалоданню нацыянальнай культурай. У сваёй працы выкарыстоўваем вершы, казкі, апавяданні, якія дапамагаюць пазнаёміць дзяцей з прыгажосцю роднай зямлі — палёў, лясоў, азёр, рэк. Пры выхаванні гукавой культуры мовы накіроўваем гульнявую дзейнасць на развіццё слыхавага ўспрымання, моўнага слыху і дыхання, аўтаматызацыю і дыферэнцыяцыю гукаў, блізкіх па артыкуляцыі і гучанні, авалоданне асаблівасцямі вымаўлення беларускіх гукаў, што садзейнічае папярэджанню моўных дэфектаў. Раніцай і ў другой палове дня даём магчымасць дзецям замацаваць веды, атрыманыя на занятках, у розных відах дзейнасці: пазнавальнай практычнай, элементарнай працоўнай, гульнявой. Напрыклад, калі дзеці збіраюцца на прагулку, пытаемся: «Што ты робіш? Што зараз апранаеш? Што ты будзеш апранаць пасля кашулі? Прыгожая сукенка? Які колер ты больш за ўсё любіш? Усе дзеці адзеліся?» У ходзе гэтай размовы мы выкарыстоўваем прыказку «Прыгожы той, хто сочыць за сабой». Такім чынам, у падобных штодзённых размовах мы прывучаем дзяцей свабодна карыстацца беларускай мовай.

У практыцы работы з дзецьмі старэйшага дашкольнага ўзросту мы падышлі комплексна да выкарыстання нагляднага мадэлявання пры навучанні складанню апісальных апавяданняў, пераказах мастацкіх твораў, завучванні вершаў. Наглядныя мадэлі шырока выкарыстоўвалі на занятках па навучанні складанню апісальных расказаў аб цацках, посудзе, адзенні, садавіне і агародніне, птушках, насякомых, жывёлах і інш. Мадэлі дапамагалі дзецям самастойна вызначаць адметныя асаблівасці прадметаў і аб’ектаў, паслядоўна расказаць, бо ў іх перад вачыма быў наглядны план стварэння апісальнага апавядання. Пры пераказах мастацкіх твораў вучылі дзяцей з дапамогай мадэляў вызначаць самыя адметныя падзеі, паслядоўна выказаць свае думкі па змесце твора. Мадэляванне таксама выкарыстоўвалася пры складанні казак, апавяданняў, цікавых гісторый з вопыту саміх дзяцей. Выхаванцы з цікавасцю знаёміліся з беларускай дзіцячай паэзіяй.

Значную ўвагу надаем развіццю дробнай маторыкі, што садзейнічае развіццю мовы, мыслення. Прапануем розныя прыёмы развіцця дробнай маторыкі адпаведна ўзросту дзяцей: пальчыкавыя гульні, практыкаванні для развіцця мышцаў кісці рукі, пальцаў, выкладанне контураў прадметаў з палачак, маляванне простым алоўкам, лепка, канструяванне. Пры фарміраванні граматычнага ладу мовы асаблівую ўвагу надаем засваенню граматычных форм, папярэджанню тыповых граматычных памылак у мове выхаванцаў. З дапамогай спецыяльных гульняў і практыкаванняў дзеці параўноўваюць словы і выразы ў блізкародных мовах (беларускай і рускай), што дапамагае ім дыферэнцыяваць дзве мовы, асэнсоўваць беларускую мову як родную.

Адной з галоўных задач падрыхтоўкі дзяцей дашкольнага ўзросту да школы з’яўляецца развіццё слоўнікавага запasu, таму адным з напрамкаў слоўнікавай работы лічым работу над правільным разуменнем значэнняў слоў, развіццём канкрэтнага словаўжывання, што ў цэлым вызначае ў будучым культуру мовы. Асаблівасцю слоўнікавай работы з’яўляецца тое, што яна неразрыўна звязана з узбагачэннем ведаў і ўяўленняў выхаванцаў аб навакольных прадметах і з’явах, побыце, паўсядзённым жыццём, прыродзе. Азнаямленне з новым заўсёды выклікае цікавасць. І каб падтрымаць цікавасць да беларускай мовы ўвогуле, да новых слоў, жаданне пазнаць невядомае, неабходна сваечасова змяняць формы работы, варыянты арганізацыі заняткаў, наглядныя дапаможнікі. Значная ўвага пры гэтым надаецца займальнаму матэрыялу.

Далучэнне дзяцей да вытокаў народнай культуры, развіццё беларускага маўлення немагчыма без паслядоўнай, мэтанакіраванай работы з бацькамі. Толькі калі бацькі будуць зацікаўлены ў тым, каб іх дзіця ведала сваю родную мову, нашы намаганні не знікнуць дарма. У груповым пакоі на інфармацыйным стэндзе для бацькоў змешчаны творы беларускай дзіцячай літаратуры, якія мы прапануем чытаць дзецям, стэндавыя кансультацыі на беларускай мове.

Заклучэнне. У дзяцей пры навучанні роднай мове фарміруецца ўстойлівая цікавасць і станоўчыя адносіны да беларускай мовы, прысутнічае жаданне ёй авалодаць. Акрамя таго, у выхаванцаў развіваюцца пазнавальныя і моўныя здольнасці, памяць, увага, маўленчая актыўнасць, назіральнасць адносна моўных з’яў пры параўнанні рускіх і беларускіх слоў, фраз, выразаў. За кароткі час дзеці знаёмяцца з беларускім фальклорам — забаўлянкамі, казкамі, песенкамі, лічылкамі. Ствараючы праблемныя сітуацыі, пабуджаем дзяцей даведвацца, як трэба казаць па-беларуску. У дзяцей узбагачаецца слоўнікавы запас словамі — назвамі навакольных прадметаў, іх якасцей і дзеянняў.

Работа па развіцці беларускага маўлення ва ўстанове дашкольнай адукацыі з рускамоўным рэжымам плануецца сістэмна праз спецыяльна арганізаваную і нерэгламентаваную дзейнасць, падбіраецца дэманстрацыйны і дыдактычны матэрыялы ў адпаведнасці з задачамі вучэбнай праграмы.

Спіс цытаваных крыніц

1. *Старжынская, Н. С.* Вучымся размаўляць правільна / Н. С. Старжынская. — Мінск, 2013. — 23 с.
2. *Дубініна, Д. М.* Развіцце ў дашкольнікаў беларускага маўлення як сродку камунікацыі / Д. М. Дубініна, Н. С. Старжынская. — Мінск, 2001. — 418 с.
3. *Старжынская, Н. С.* Развіцце беларускага маўлення і маўленчых зносін дзяцей дашкольнага ўзросту ад 6 да 7 гадоў : вучэб. нагляд. дапаможнік для педагогаў устаноў дашкол. адукацыі з рус. мовай навучання / Н. С. Старжынская, Д. М. Дубініна. — Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2016. — 58 с.